

PERE PORTABELLA, CINEASTA

Text: BEA CABEZAS / Fotos: JORDI PLAY

"Política i cultura són mons oposats"

Pere Portabella (Figueres, 1929), realitzador i capdavanter de l'anomenada Escola de Barcelona, és un dels afortunats que va poder treballar amb el gran cineasta Luis Buñuel. Portabella va ser el productor i impulsor de la polèmica 'Viridiana' (1961).

El món del cinema celebra el centenari del naixement d'un dels seus grans mestres, Luis Buñuel. El realitzador i productor cinematogràfic Pere Portabella recorda l'aventura que va suposar *Viridiana*, la pel·lícula de Buñuel que més polèmica i més repercussió política i cultural va causar en els anys 60. Portabella ho recorda com "un èxit en tots els sentits".

El cineasta català fa més de quaranta anys que es dedica al setè art. Tot i estudiar ciències químiques, es va endinsar en l'àmbit artístic com comencen tots els cineastes, realitzant curts-metratges. Una vegada conegut l'ofici s'hi va implicar de ple. Ha estat productor de films tan emblemàtics com ara *Los golfos*, de Saura; *El cochecito*, de Ferreri; i l'esmentada *Viridiana*, de Buñuel. És considerat capdavanter de l'anomenada Escola de Barcelona, amb pel·lícules tan polèmiques com ara *No compteu amb els dits* (1966) o *Nocturn 29* (1968) i les sèries *Miró* (1969-1974), *Poetes catalans* (1970) o *Informe general* (1977). Ja en els anys 80 va dirigir *El pont de Varsòvia* (1987).

Portabella no només s'ha implicat en la política a través dels seus films. Va intervenir en la preparació del Congrés de Cultura Catalana i en l'Assemblea de Catalunya. Posteriorment va figurar com a independent a les llistes del PSUC i va ser diputat al Parlament de Catalunya i senador al Parlament espanyol del 1980 al 1984. Pel cineasta català "l'activitat política és una necessitat, no m'imagino el meu cinema sense implicació política".

—*Quin record té de la seva col·laboració amb Luis Buñuel?*

—Va ser una relació molt forta, molt intensa, amb molta càrrega afectiva per part dels dos. Per mi va representar refer una part de la memòria en aquells anys 60, molt malparada, trencada per la mateixa indignitat de viure en una dictadura. I al mateix

temps, significava trobar-me amb el que per mi era l'únic referent sòlid de què disposàvem els cineastes tant a Catalunya com a Espanya.

—*Com veu l'aventura de Viridiana 39 anys després?*

—Va ser una aventura esplèndida, un èxit, perquè va ser el retorn d'un exiliat, la realització d'una pel·lícula que va guanyar la Palma d'Or al Festival de Canes, i al mateix temps va fer saltar pels aires l'intent d'instrumentalització de la figura de Buñuel per part del règim franquista. Per primera vegada va caure un ministeri, des del director general fins al ministre. Això explica el gran impacte que políticament i culturalment va causar el film. I personalment, l'alegria que, com a productor de *Viridiana*, significa guanyar un premi com la Palma d'Or a la millor pel·lícula, que no és poca co-

sa. Tot un èxit en tots els sentits!

—*Contra què ha de lluitar actualment un productor de cinema?*

—El context polític actual no té res a veure amb el d'abans, sortosament. Els problemes d'avui són diferents, però això no vol dir que no siguin també complexos, complicats, contradictoris i difícils per

"Per a mi les històries no tenen cap interès. En el cinema l'argument no és prioritari. D'arguments n'hi ha poquíssims. Sempre utilitzem els mateixos. És l'ús que es fa de l'argument el que dóna sentit al film."

a un cineasta. Són problemes de mercat, econòmics, i a vegades aquests són més difícils de solucionar que no sembla. El mercat és el que condiciona la producció cinematogràfica actual.

—*Pesa més l'entreteniment que l'art en la balança del cinema actual?*

—La producció cultural en general està avui més condicionada que mai per les lleis del mercat, concretament en el cinema, el que menys importa són els espectadors, el que més interessa són les audiències, que a través d'altres mitjans, com pot ser la televisió, marquen la producció cinematogràfica. El mercat europeu és controlat en un 70%, com a mínim, o un 75%, per les pel·lícules anglo-saxones. Les productores, distribuïdores i propietaris de sales de cinema estan en poques mans i al mateix temps tots ells ja fusionats amb altres multinacionals que produeixen altres productes com pot ser discos, llibres, cotxes, maletes, bolígrafs, etcètera. Cada vegada en grups més forts i en menys grups. De tal manera que el disseny de la producció cultural, en general, es decideix més en els consells d'administració d'aquestes multinacionals que en els dels que estan més directament lligats a la producció i la realització. Aquests s'han d'adaptar a conformar un producte adient a les necessitats de mercat d'aquests grans grups de producció i distribució. No és que ara la gent tingui menys idees, és que ara es troba aquestes circumstàncies. És com qui es presenta al premi Planeta, ja sap quin tipus d'obra ha d'escriure si vol guanyar.

—*I ni pensar de realitzar produccions més arriscades, no?*

—Si ens col·loquem a la pell dels que escriuen, roden o pinten, els que són els autors, és difícil.

Hi ha dues opcions: escriure o dirigir per viure o deixar-t'hi la vida. Cadascú és un món i té les seves preferències. En el fons depèn del nivell d'exigència de cadascú i de les circumstàncies personals de cadascú. Hi ha molts professionals que han de treballar per viure i que per això aposten per la televisió o per opcions més rendibles i això és tan lícit com qualsevol altra cosa. Ambdues opcions són legítimes. Tant les més radicals com les més integrades. La meua actitud davant d'això és la més radical, poso el llenguatge davant del producte que exigeixen en funció del seu consum. Però això és una opció personal, cadascú ha de fer segons les seves possibilitats.

—*Manquen persones com ara Buñuel o actualment tenim cineastes que mereixeran que celebrem el seu centenari en un futur?*

—Crec que són circumstàncies diferents les que

va viure Buñuel que les que viuen els cineastes actuals. Del passat mai fa falta ningú, cadascú resol els problemes en el temps que li toca viure. Hi ha molts escriptors, directors, molt valuosos, que reflecteixen les situacions precàries i les crisis que també hi ha actualment, en termes diferents, són temps diferents i cadascú té la seva mirada. De Buñuel i d'altres, per no citar noms, se'n pot dir que avui són el que són precisament perquè no hi són. I són vius perquè els necessitem, són les nostres referències. Sense memòria no hi ha història, et quedes sense. Més que la presència necessitem el record per tirar endavant. Pels autors teatrals el Shakespeare és el Shakespeare, és el referent, el necessitem com a referent. I en els pintors passa el mateix. En el segle XIX hi havia molts pintors magnífics i en la memòria nostra només queden els que ens fan avançar i que reflecteixen els paràmetres de l'art.

—*Què converteix una persona en cineasta? Com es pren la decisió de dedicar-se a aquest món?*

—Es una opció personal. La majoria de la gent no ha pogut optar, no fa el que volia fer. Hi ha molts cineastes i escriptors que no han pogut optar per raons de situació personal que pot anar des de la seva condició social, les seves possibilitats o la seva ubicació territorial. A partir d'aquí un fa el que pot. Vaig estar a punt de ser escriptor, però vaig optar pel cinema per afinitat personal, perquè trobava que era més fàcil per mi, perquè vaig pensar que hi tenia més possibilitats. Mai hauria sigut equilibrista perquè tinc vertigen.

—*Quins canvis ha notat des que va decidir dedicar-se al cinema fins ara que ja n'és un personatge consagrat?*

—No ho sé. Visc molt al dia, m'és igual l'evolució. Visc amb

molta intensitat. Continuo cometent els mateixos errors de sempre, però no em sento encara en la situació de fer balanç de la meua vida o de la meua carrera. I segurament no faré mai aquest balanç. És qüestió de caràcters i això no va amb el meu. És com anar a cal psiquiatre abans de morir, ja no s'hi és a temps. Però estaria bé anar a cal psiquiatre o a cal psicoanalista al final de la vida, quan un ja és gran, per arribar a fons en una introspecció crítica del que has fet durant la teua vida. Podries arribar a trobar-te amb un personatge totalment estrany a tu, diferent del que pensaves que eres tu.

—*Quina és aquella pel·lícula que sempre ha volgut fer i que encara no ha pogut fer mai?*

—Cap. Tot el que he volgut fer ho he fet. Tinc un avantatge perquè per a mi les històries no tenen cap interès. Poso per davant el que és prioritari. Per mi l'argument no ho és. Tot el que és argument en el

"M'interessa Angelopoulos, Tavernier i Jarmush, que s'impliquen i utilitzen el cinema amb llibertat. Són molt heterodoxos pel que s'entén com a cinematografia correcta, que és el més detestable."

cinema es nodreix de la novel·la del segle XIX. El cinema és Balzac i Victor Hugo, en general. Amb excepcions, és clar. Com ara Bunuel amb *La edad de oro* i *Un perro andaluz*, que passa a la història com una gran resposta, com a llenguatge alternatiu del cinema. Ara, a mi només pensar en l'argument en el sentit lineal, en una típica història noi coneix noia...

—*Es deu avorrir molt amb les pel·lícules que omplen les pantalles d'avui dia...*

—Sí, la veritat és que la majoria de pel·lícules d'avui dia deixen molt a desitjar... Però hi ha moltes pel·lícules maques també. La idea que a un només li agrada el que fa és una bestiesa. Hi ha films molt interessants actualment com ara els de cineastes com Angelopoulos, Tavernier o Jarmush. Són realitzadors que s'impliquen, són més profunds i utilitzen el cinema amb una gran llibertat. Són molt heterodoxos en relació a la producció habitual, pel que s'entén com a cinematografia correcta, que és el més detestable del cinema. Només pensar en un argument lineal...

—*En el cinema és més important com es diu que el que es diu?*

—En el cinema i per exemple, en la lectura d'aquesta entrevista és tan important el text com la fotografia. La gent sense adonar-se'n rep molta de la força que hi ha darrere la càmera. El llenguatge és la utilització del mitjà. La clau és que entre el que veus i el que expliques hi ha una distància. En aquesta distància està la clau per fer arribar a l'espectador l'explicació de l'autor a través de metàfores. El relat de l'acció és una excusa, això rai, d'arguments n'hi ha poquíssims, sempre utilitzem els mateixos. En canvi, la utilització que es fa de l'argument, de l'acció o de la situació és el que dona sentit al film.

—*Quins records té de la seva etapa política. Creu que el van deixar fer tot el que volia o n'ha*

—**Una indústria cinematogràfica sòlida a Catalunya. És possible o només serviria com a argument d'un film de ciència-ficció?**

—**Depèn de si es faciliten les coses. Si les inversions que poden donar-se al cinema van on han d'anar. La vessant més cultural ha de venir facilitada, amb un tipus de fiscalitat diferent, per exemple. Passa com les fundacions, ha d'haver-hi una participació, una ajuda, perquè l'obra cultural no quedi modificada per les lleis del mercat. Això és el que s'ha d'evitar.**

guin fer les seves activitats creatives, culturals, sigui cinema, música o pintura. La política a la vida cultural és un desastre. Sempre hi ha excepcions. A València la Carme Alborch no és el mateix que un conseller de cultura d'aquí, hi ha una distància important. Però tampoc m'agrada comparar. A més, en general, millor que els polítics no s'hi fiquin massa en el món de la cultura.

—*I què opina de les polítiques culturals que s'han aplicat darrerament, sobretot en el cinema, com ara el decret del doblatge en català?*

—El doblatge ha estat una catàstrofe. Hauria d'existir només la versió original i s'ha acabat. Amb subtítols, és clar. El doblatge perjudica el nostre cinema. Però el tema del doblatge només era una excusa, perquè la producció cinematogràfica necessita altres mesures més efectives. Necessita una indústria.

quedat una mica decebut?

—En tinc records bons, majoritàriament. La meva activitat política, que ha estat moltíssima, mai ha anat separada de la de realitzador, per mi és una necessitat, un compromís cívic, no m'imagino la meua activitat sense implicació política. Jo ho he viscut sempre això. El que no he fet mai és al revés, buscar activitat política com a realització professional. Que també és legítima, però jo no he volgut mai.

—*Creu que algun dia s'acabaran d'entendre el món de la política i el món de la cultura?*

—No. Per exemple, jo estava lligat a la política clandestina i al mateix temps amb les avantguardes artístiques. Eren dos mons totalment diferents, que no es van arribar a trobar mai. El que els hi interessava més era la instrumentalització de la cultura per tirar endavant les idees. Actualment les institucions, com menys política cultural facin millor. Les institucions han de facilitar els mitjans perquè els objectes socials pu-

